

گفت‌وگوی «جوان» با رئیس کمیسیون مشترک طرح جوانی جمعیت و تعالی خانواده مجلس شورای اسلامی

جمعیت ابرچالش قرن پانزدهم است

◄ **گفت‌وگو**
زهرآچندری

هر از چندگاه آمارهای تأمل برانگیزی دربارهٔ **تجرد** قطعی منتشر می‌شود. چندی پیش بود که **امیر محمود حریرچی** جامعه‌شناس آمار **تجرد** قطعی یعنی آمار **زنان** و مردانی که دیگر امیدی به ازدواجشان نیست را ۵هلیلیون نفر اعلام کرد. تازه‌ترین آمار در این زمینه را هم علیرضا زالی رئیس دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی ارائه کرد و آمار دختران و پسران هرگز از ازدواج نکرده‌ای که به سن **تجرد** قطعی رسیده‌اند را ۲/۵ میلیون نفر ذکر و نسبت به سیاهچاله پیری و کاهش چشمگیر

آقای دکتر بانکی پورا از طرح جوانی جمعیت و تعالی خانواده چه خبر؟ پس از عدم تأیید شورای نگهبان و ایرادات وارد به طرح بنا بود در اسرع وقت با برگزاری جلسات کارشناسی این طرح اصلاح شود. هم اکنون اصلاحات **طرح جوانی جمعیت و تعالی خانواده در چه مرحل‌های قرار دارد؟**

طرح جوانی جمعیت اسفند ماه تصویب شد اما شورای نگهبان ایراداتی به این طرح وارد دانستند که ما در حال اصلاح این ایرادات هستیم. برای رفع ۹۰درصد ایرادها به جمع‌بندی رسیده‌ایم اما در محبت با شورای نگهبان به دلیل آن که این شورا به طور کامل درگیر انتخابات ریاست جمهوری بود تصمیم بر این شد که بعد از انتخابات این طرح به شورای نگهبان ارسال شود. البته البته ایرادات شورای نگهبان آسیب جدی به طرح نزده بود و عمدتاً با تغییراتی در شکل متن بود که اصلاح شد.

موارد ایراد شرعی چطور؟

آنها هم همینطور یعنی قید یا عبارتی برای این موارد زده می‌شد تا مسئله شرعی آن حل شود.

شما در طرح جوانی جمعیت به توسعه مراکز همسریابی اشاره کرده بودید. اخیراً رئیس دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی به آمار ۲میلیونی از جوانانی که از سن مناسب ازدواج خارج شده و به **تجرد قطعی رسیده‌اند، اشاره داشتند. البته آمار دیگری نیز قبل از این منتشر شده بود که آمار **تجرد قطعی در جامعه را ۵هلیلیون نفر** عنوان کرده بودند. با عنایت به این آمار چالش ازدواج در جامعه جدی است. دربارهٔ **چگونگی** کارکرد و کار ویژه مراکز همسریابی در طرح جوانی جمعیت توضیح می‌دهید؟**

در نظر داشته باشید که این آمارها ایراد دارد.

چطور؟

این بستگی دارد شما سن **تجرد** قطعی را چند سالگی بدانید و تعریف شما از **تجرد** قطعی چه باشد. در حال حاضر ما شاهد آن هستیم که خانم‌های زیر سن ۴۰ سال همچنان ازدواج می‌کنند و حتی شاهد ازدواج خانم‌های بالای ۴۰ سال هستیم. بنابراین سن **تجرد** قطعی هم در ایران و هم در تمام نقاط دنیا تغییر کرده است. در واقع **تجرد** قطعی به مفهوم سنی است که خانم و آقایان در سن خیلی به ندرت ازدواج می‌کنند. اما در حال حاضر به دلیل بالا آمدن سن ازدواج به همان نسبت ما شاهد بالا آمدن سن **تجرد** قطعی هستیم. بنابراین آمارهایی که بعضاً درباره **تجرد** قطعی در جامعه گفته می‌شود، چندان آمار درست و علمی نیست.

اگر اجازه دهید برویم سر موضوع گسترش مراکز همسریابی در طرح جوانی جمعیت. این مراکز قرار است با چه ساز و کاری وارد مقوله ازدواج همسریابی شوند؟

یکی از خلأهایی که در کشور ما وجود دارد این است که شیوه همسریابی متناسب با شرایط جدید جامعه نیست و شیوه سنتی ازدواج که همچنان هم در بسیاری از خانواده‌ها دنبال می‌شود، در برخی از موارد جدید پاسخگو نیست. به طور مثال خانواده‌هایی که برای زندگی به یک شهر دیگر آمده‌اند و مانند گذشته نسبت به یکدیگر شناخت ندارند یا شرایط جدید زندگی شهری

موجب شده تا شناخت محلی یا خویشاوندی همچون گذشته امکان پذیر نباشد. بنابراین نیاز است یکسری مراکز همسریابی مورد تأیید، مورد اعتماد و خانواده محور ایجاد شود تا جوانان را به یکدیگر معرفی کند. این خلأ از سال‌ها قبل در کشور ایجاد شده اما کسی به آن توجه نداشته یا نتوانسته‌اند آن را اجرایی کنند. در طرح جوانی جمعیت با همکاری سازمان تبلیغات اسلامی توسعه این مراکز همسریابی طرح‌ریزی شده و سازمان تبلیغات هم برای این همکاری اعلام آمادگی کرده است. سازمان تبلیغات اسلامی محیط‌های مورد اعتماد مردم را در اختیار دارد. به طور مثال مساجد، گروه‌های مذهبی، روحانیت و دیگر مراجع مورد اعتماد مردم در بحث ازدواج، در اختیار این سازمان است. همچنین

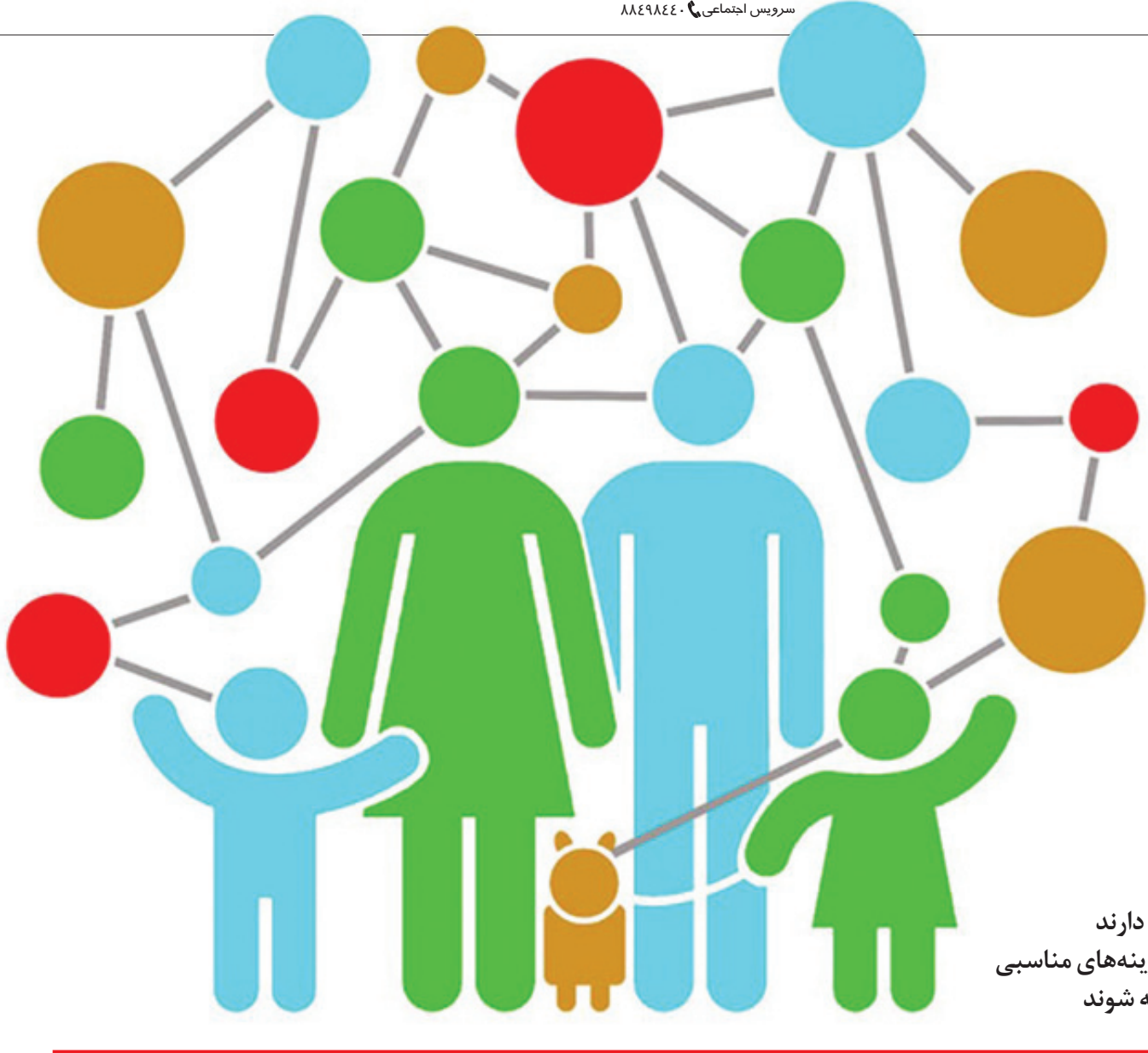
ما در هیچ دوره‌ای مراکز همسریابی رسمی و مجوزدار نداشته‌ایم و همیشه برای جلوگیری از فعالیت مراکز همسریابی غیرمجاز برنامه‌ریزی وجود داشته است. در دولت دهم طراحی مراکزی مطرح شد اما این طرح اجرایی نشد. قبل از طرح مجلس تا کنون تنها مرکز همسریابی که فعالیت می‌کرده و به صورت غیر رسمی بوده مرکز تبیان است که با مجوز رسمی فعالیت می‌کند.

با توجه به فرهنگ فعلی جامعه ما فکر می‌کنید چقدر مراکز همسریابی پاسخگو باشد و جامعه از دواج از این طریق را بپذیرد؟
خیلی زیاد. من در زمینه مراکز همسریابی فعال بودم. فعالیت در این مراکز قائم به شخص بودند یعنی کسانی که من یا آقای دکتر گلزاری را که در این زمینه فعالیت می‌کردند می‌شناختند، اجازه می‌دادند تا این از دواج‌ها صورت گیرد. اما در طرح مجلس به دنبال راه‌اندازی مراکز مورد اعتماد و فرآگیر هستیم که در همه محله‌ها و شهرها یا مراکزی که محل تجمع جوانان است مانند دانشگاه‌ها یا محیط‌های کاری، این مراکز را داشته باشیم. در حال حاضر در بسیاری از سازمان‌های ما مثل نظام پزشکی یا آموزش و پرورش تعداد زیادی کارمند مجرد وجود دارد و ما هیچ سازگاری برای اینکه این افراد را به همدیگر معرفی کنیم، نداریم.

آقای دکتر! طبق عرف و فرهنگ جامعه
موضوع ازدواج یک امری فردی نیست و تبعات اجتماعی و جمعیتی گسترده‌ای دارد. به خصوص اینکه هم اکنون کشورمان در ابرچالش و کاهش و پیری جمعیت قرار گرفته و خروج هر زن از چرخه ازدواج و فرزندآوری می‌تواند آسیبی جدی بر پیکره تحیف جمعیت کشورمان وارد آورد. با تمام اینها دکتر امیر حسین بانکی پور فرد رئیس کمیسیون مشترک طرح جوانی جمعیت و تعالی خانواده مجلس شورای اسلامی ضمن آنکه جمعیت را ابرچالش قرن پانزدهم می‌داند، معتقد است آمار **تجرد** قطعی آقدرده هم بحرانی نیست و به

زنان

سرویس اجتماعی ۸۸۴۹۸۴۴۰

جمعیت ابراز نگرانی کرد. **تجرد** قطعی اما امری فردی نیست و تبعات اجتماعی و جمعیتی گسترده‌ای دارد. به خصوص اینکه هم اکنون کشورمان در ابرچالش و کاهش و پیری جمعیت قرار گرفته و خروج هر زن از چرخه ازدواج و فرزندآوری می‌تواند آسیبی جدی بر پیکره تحیف جمعیت کشورمان وارد آورد. با تمام اینها دکتر امیر حسین بانکی پور فرد رئیس کمیسیون مشترک طرح جوانی جمعیت و تعالی خانواده مجلس شورای اسلامی ضمن آنکه جمعیت را ابرچالش قرن پانزدهم می‌داند، معتقد است آمار **تجرد** قطعی آقدرده هم بحرانی نیست و به

معمولاً پسر به خواستگاری دختر می‌رود و دختر داوطلب از دواج نمی‌شود اما در جایی مراکزی ممکن است دخترها هم متقاضی ازدواج باشند. آیا این مسئله شأن دختران را خدشه‌دار نمی‌کند؟

ما تجربه این کار را داشتیم و ابتدا فکر می‌کردیم مشکل ایجاد شود. اما بعداً دیدیم هیچ مشکلی پیش نمی‌آید و این کاملاً بستگی به روالی دارد که در این مراکز تعریف می‌شود. طراحی این مجموعه‌ها به این صورت است که در نهایت خواهان پسر است و مجموعه دختران مناسب را شناسایی و معرفی می‌کند. به همین دلیل توازن طالب و مطلوب به هم نمی‌خورد.

در حال حاضر هم یکسای دلایل مخالفت با سایت‌های همسریابی سوء استفاده و کلاهبرداری‌هایی است که از طریق این سایت‌ها صورت می‌گیرد. چه تدابیری در نظر گرفته‌اید تا سوء استفاده و کلاهبرداری به‌وجود نیاید؟

این مراکز همسریابی خانواده‌محورند و تنها تسهیل‌گر معرفی خانواده‌ها به یکدیگر هستند. اما بعد از آن این خانواده دختر است که می‌پذیرد پسر به خواستگاری دخترشان بیاید یا نه و این مراکز تنها نقش معرفی را بازی می‌کنند. افرادی از طریق این مراکز به خانواده دختر معرفی می‌شوند و در نهایت تصمیم با خانواده است که با توجه به تحقیقات اولیه و بررسی اجازه خواستگاری به خانواده پسر بدهد یا خیر! مدل طراحی شده در این مراکز به گونه‌ای است که با فرهنگ و سنت خانواده‌ها همخوانی دارد.

پس اینگونه نیست که دختر و پسر به همدیگر معرفی شوند و خانواده‌ها هم به یکدیگر معرفی می‌شوند؟

بله دقیقاً همینطور است. در واقع این مراکز نقش یک راوی را انجام می‌دهند و خانواده‌هایی را که از یکدیگر خبر ندارند به هم معرفی می‌کنند. بنابراین برای پیشگیری از سوء استفاده احتمالی، اولاً این مراکز خانواده محور هستند و ثانیاً کسانی که بالای سسر این مراکز هستند گروه‌های مورد اعتماد مردم هستند و هر کسی نمی‌تواند چنین مرکزی راه بیندازد.

این گروه‌های مورد اعتماد مردم چه کسانی هستند؟

اعضای هیئت امنای مساجد، روحانیون، اساتید دانشگاه و افرادی که مورد اعتماد و وثوق مردم هستند حتماً باید بالای سسر این مراکز باشند. افرادی که وجهه اجتماعی لازم برای این کار را داشته باشند.

آیا این معتمدین که می‌فرمایید آقدر زیاد هستند که بتوانند تمام کشور را پوشش دهند و آیا این افراد پای کار می‌آیند؟

بله، شما ظرفیت مساجدی را که در اختیار سازمان تبلیغات است، ببینید. هر کدام از این مساجد امام امنای مساجد مورد اعتماد محل است. چهره‌های فرهنگی و دانشگاهی در این مساجد رفت و آمد دارند که مورد اعتماد محله هستند. بازاربان شناخته شده در محل مورد اعتماد هستند. مراکز همسریابی مورد نظر مجلس خانواده محور، محله محور و مسجد محور هستند و حتماً هر معتمدی بالای سسر این مراکز قرار دارد. بنابراین

اعتماد اولیه هست.

آمار جوانان مجرد ما چقدر است و گسترش مراکز همسریابی چقدر می‌تواند به سسر و سامان گرفتن این جوانان کمک کند؟

این جا هم با آمارهای متفاوتی مواجه هستیم، در حالی که ما ۱۲ میلیون جوان مجرد نداریم. در رازه سنی ۱۵ تا ۲۰ سال برای دختران و ۲۰ و ۴۵ سال برای پسران؛ با چنین تعریفی ۱۲ میلیون نفر جوان مجرد داریم. چند عامل می‌تواند ازدواج جوانان تحصیل‌کرده و میانگین سن ازدواج را پایین بیاورد. یکی از این عوامل همین مراکز همسریابی است. مورد دیگر بحث وام ازدواج است به خصوص برای جوانانی که در سنین پایین‌تری ازدواج کنند برای دختران و پسران زیر ۲۳ و زیر ۲۵ سال وام ازدواج ۲۰۰میلیونی و برای بالاتر از این سن وام ازدواج ۱۴۰میلیونی را در نظر گرفته‌ایم.

یکسای بحث‌های مطرح برای ازدواج به خصوص برای دختر خانم‌ها فاصله سنی ازدواج است. گفته می‌شود هر چه فاصله سنی پسر و دختر کمتر باشد، احتمال مجرد ماندن دخترها کمتر خواهد بود. برای فرهنگ‌سازی در این حوزه چه باید کرد؟

بحث مجرد ماندن دخترها با افزایش فاصله سن ازدواج بین دختر و پسر برای دو دهه پیش بود و در حال حاضر ما چنین مشکلی نداریم. حتی اگر فاصله بین پسر و دختر پنج سال باشد تعداد دختران ۱۵ تا ۲۰ساله مجرد با پسران ۲۰ تا ۳۵ساله برابر است. **این چالش برای دهه شصتی‌هاست؟**

درست است. ما این ماجرا را همان موقع فریاد می‌زدیم اما کسی گوش نمی‌داد و مقاومت می‌کردند. من آن زمان ازدواج همسان را توصیه می‌کردم که از نظر روانشناسی هم مشکلی ایجاد نمی‌کند. در حال حاضر برای دهه ۶۰ این مسئله را داریم به گونه‌ای که دختران بالای ۲۵سال مجرد تعدادشان نسبت به پسران مجرد بیشتر است. مگر اینکه بخواهند با هسن خود ازدواج کنند. اگر این اتفاق بیفتد تعدادشان مساوی است.

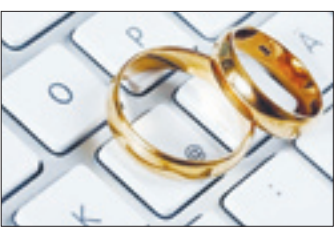
طبیعتاً این جمعیت را نمی‌توان رها کرد برای آنها باید چه کنیم؟

بله ما باید برای دهه شصتی‌ها فکری جدی کنیم و طرحی برای آنها داشته باشیم. اما توصیه ما به دختران بالای ۳۰ سال این است که اصرار نداشته باشند با پسری که قبلاً ازدواج نکرده ازدواج کنند. من به عنوان کارشناس این حوزه معتمد مردمی که قبلاً ازدواج کرده‌اند یا همسرشان را از دست داده و طلاق گرفته‌اند در مراتب نرمال‌تر از مردانی هستند که تا سنین بالا ازدواج نکرده‌اند و دلایل گوناگونی هم برای این مسئله دارم. بنابراین توصیه من به این خانم‌ها این است که شرط نداشتن تجربه ازدواج و حتی فرزند را در شرایطتان نگذارید، چراکه این خودش یک محدودیت ایجاد خواهد کرد.

و کلام آخر؟

مسئله جمعیت ابر بحران قرن پانزدهم است که ما در آستانه آن قرار داریم. هیچ بحرانی به این اندازه مهم نیست. جوانان فعلی ما دوران پیری سختی خواهند داشت، چراکه در ۳۰سال آینده کسی نیست از آنها مراقبت کند مگر اینکه الان به فکر فرزندآوری باشیم تا هر م سنی جمعیت‌مان به هم نریزد.

◄ **یادداشت**

از بر زمین ماندن قانون تسهیل ازدواج تا گسترش مراکز همسریابی!

■ **محمد نیک ضمیر**

با نیم‌نگاهی به آمار و ارقام رشد جمعیت نرخ باروری و رشد سالمندی در کشور می‌توان دریافت جمعیت ابر بحران کشور در دهه‌های آینده خواهد بود.

جوانان امروز که در سنین ۲۰ تا ۴۰ سالگی قرار دارند تا دو سه دهه آینده جمعیت سالمندان کشور را تشکیل خواهند داد و چیزی نزدیک به یک سوم جمعیت کشور خواهند بود. نکته چالش برانگیز ماجرا اینجاست که خیل عظیم جمعیت سالمندان جامعه‌های آینده به دلیل فقدان جمعیت جوان جامعه، کسی را ندارد که مورد حمایت و پرستاری آنها قرار گیرند. در واقع اگر بحران جمعیت با همین شرایط فعلی پیش برود، در صد سالمندان از درصد جوانان و نیروی فعال جامعه پیشی خواهد گرفت.

در این میان این چالش نیز همچون بسیاری از موضوعات کلان دیگر به دلایل مختلفی به وجود آمده است و برای برطرف کردن آن لازم است ابعاد مختلف موضوع جمعیت مورد واکاوی قرار گیرد.

در کنار تشریح خانواده‌ها به افزایش جمعیت و فرزندآوری بیشتر، یکی از موضوعات زیر بنایی که در مسئله جمعیت باید مورد توجه قرار گیرد موضوع تشکیل خانواده از دواج جوانان است.

طبق آمارهای مختلف منتشر شده بین ۱۱ تا ۱۳ میلیون جوان مجرد در کشور وجود دارد که در صدی از این افراد از سنین مناسب ازدواج عبور کر دند. اگر در میانگین این آمار ۱۲ میلیون جوان مجرد را در نظر بگیریم، می‌بینیم ظرفیت بالقوه برای افزایش جمعیت با ازدواج این جوانان فراهم خواهد شد و این ۱۲ میلیون زوج هر کدام دست کم دو فرزند داشته باشند، ۱۲ میلیون نفر به جمعیت کشورمان اضافه خواهد شد.

از این گذشته مجرد ماندن این افراد و رسیدن آنها به سن **تجرد** قطعی، مضاملت اجتماعی متعددی ایجاد خواهد کرد. از سوی دیگر زندگی فردی این افراد هم در صورت **تجرد** قطعی تحت تأثیر قرار خواهد گرفت و تنهایی، افسردگی و بیماری در کمین افرادی است که تا پایان عمر مجرد باقی می‌مانند.

همچنین مجرد ماندن این جوانان و بی‌توجهی به بحث ازدواج آنها می‌تواند جایگاه خانواده را تنزل دهد و زمینه‌ساز بروز طیف گسترده‌ای از آسیب‌های اجتماعی شود.

بنابراین فراهم کردن زمینه‌های ازدواج جوانان مجرد ضرورتی اجتناب ناپذیر است که توجه به آن و سر و سامان دادن به این جوانان، بسیاری از آسیب‌های اجتماعی و همچنین مضطل جمعیت را تا حد زیادی حل و فصل خواهد کرد.

اگر سبوابی توجه به موضوع ازدواج جوانان را مورد بازبینی قرار دهیم با قانون ساماندهی ازدواج جوانان مصوب سال ۱۳۸۴ مواجه می‌شویم؛ قانونی که در ۱۳ بند ابعاد مختلف چالش‌های ازدواج جوانان را مورد واکاوی قرار داده و تلاش دارد تا جوانان

بیشتری را به خانه بخت بفرستد.

این قانون اما تا به امروز که ۱۶ سال از تصویب آن می‌گذرد اجرایی نشده و شاید تنها بندهایی نظیر نامگذاری روز ازدواج حضرت زهرا(س) و حضرت علی (ع) تحت عنوان روز ملی ازدواج بخش نمادین اجرا شدن این قانون باشد.

سال‌های بعد هم دولت‌های بعدی هر گز خود را ملزم به اجرای این قانون ندانستند اما هر دولتی به فراخور حال خود، طرح تاز‌های را در این حوزه به نمایش گذاشت. دولت‌های نهم و دهم نیز در قالب سازمان ملی جوانان برخی طرح‌ها را در حوزه ازدواج و سر و سامان دادن جوانان اجرایی کردند.

به طور نمونه «سامانه ساماندهی ازدواج جوانان» موسوم به «سناج» یکی از حرکت‌هایی بود که در زمینه سر و سامان دادن جوانان و ازدواج اتفاق افتاد. حال‌ا‌ما از «سناج» هیچ خبری نیست و این سامانه نتوانست برای ازدواج و به خانه بخت فرستادن جوانان دم بخت کاری از پیش ببرد.

دولت یازدهم و دوازدهم اما حتی حرکتی نمایشی در حوزه ازدواج و سسر و سامان دادن جوانان هم انجام نداد و به طور کلی ازدواج جوانان در این دولت مسکوت باقی ماند.

به تبع این موضوع بحران جمعیت نیز جدی‌تر شده و سال ۹۸ برای نخستین بار رشد جمعیت کشورمان به زیر یک درصد رسید؛ اتفاق که امسال همچنان ادامه یافته و رشد جمعیت کشورمان را به حدود شش دهم درصد رسانده است. حالا بهارستانی‌ها از ابتدای تشکیل مجلس یازدهم طرح تعالی جمعیت خانواده را در دستور کار خود قرار داده و بحث گسترش مراکز همسریابی را نیز در این طرح گنجانده‌اند. طرحی که بنا دارد با محوریت خانواده مراکز همسریابی و ازدواج را گسترش دهد و جوانان دم بخت را به یکدیگر معرفی کند. بدیهی است موفقیت یا عدم موفقیت طرح‌های برای سسر و سامان دادن جوانان دم بخت بستگی به چگونگی طرح‌ریزی و نحوه راه‌ارانه کرد. و از حالا نمی‌توان نظر قاطعی در این باره ارائه کرد. همچنانکه تاکنون پژوهشی برای برای روشن کردن درصد عوامل مختلف در کاهش آمار ازدواج جوانان صورت نگرفته است.